

Aleksandra Hoja*

 <https://orcid.org/0000-0002-7214-5351>

WIELKOŚĆ MIEJSCA ZAMIESZKANIA A WARTOŚCI POLAKÓW ZWIĄZANE Z RODZINĄ – NA PODSTAWIE DANYCH EUROPEAN VALUE STUDY 2017

Abstrakt. Celem artykułu jest ustalenie, czy wielkość miejscowości zamieszkania ma wpływ na deklaracje odnoszące się do wyróżnionych wartości związanych z rodziną, które w istotny sposób orientują działanie człowieka i tym samym tworzą zasady życia społecznego. Tekst napisano w oparciu o wtórną analizę danych statystycznych na podstawie zintegrowanego zbioru danych European Value Study/World Value Survey 2017–2021. Rezultaty badania wskazują, że różnice istotne statystycznie pomiędzy wielkością miejscowości pojawiły się w przypadku wszystkich zmiennych dotyczących rodzicielstwa. Mieszkańcy mniejszych miejscowości okazywali się bardziej konserwatywni. Zależność istotna statystycznie nie wystąpiła w przypadku deklaracji dotyczącej zaufania do rodziny. W przypadku niektórych odpowiedzi odnoszących się do postrzegania ról płciowych pojawiły się również istotne statystycznie różnice pomiędzy mieszkańcami mniejszych i większych miejscowości. Wartości i normy są inne w zależności od kultury, w której się wychowujemy. Kontrola społeczna jest silniejsza w mniejszych miejscowościach, tam bowiem trudniej pozostać anonimowym. Badanie potwierdziło, że wielkość miejscowości zamieszkania w wielu przypadkach istotnie statystycznie różnicuje wartości Polaków związane z rodziną i właśnie mieszkańcy mniejszych miejscowości częściej okazywali się przywiązani do koncepcji bardziej tradycyjnych, konserwatywnych.

Słowa kluczowe: rodzina, wartości, wieś, miasto.

1. Wprowadzenie

Polacy funkcjonują w ramach różnych kontekstów społecznych. Jednym z nich jest miejsce zamieszkania, które może przekładać się na charakterystyczne dla danej grupy społecznej myślenie o wartościach i normach rodzinnych.

---

* Mgr, absolwentka kierunku socjologia na Wydziale Socjologii i Pedagogiki, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, e-mail: aleksandra.hoja@gmail.com

Wartości i normy w pewien sposób orientują działanie człowieka i tym samym tworzą zasady życia społecznego. Wartości rozumieć można jako przekonania, których efektem jest formułowanie celów życiowych, a tym samym warunkowanie określonych działań (Florczykiewicz 2016).

Abstrakcyjne idee, czyli wartości, dają ludziom poczucie sensu i są dla nich drogowskazem w interakcjach ze światem społecznym [...]. Wartości i normy wspólnie kształtują sposoby zachowań uczestników danej kultury w ich środowisku [...]. Przykładem wartości silnie zakorzenionych w społeczeństwach zachodnich jest monogamia [...] (Giddens 2006: 45–46).

Natomiast normy to powszechnie ustalone zasady. Te społeczne odnoszą się do wzoru postępowania w ramach danej grupy społecznej czy społeczeństwa. Normy nieformalne obowiązują zwyczajowo, formalne zaś są spisane w postaci np. regulaminów czy przepisów (Lubas 2017).

Normy i wartości różnią się w zależności od kultury. Nie ulega wątpliwości, że na przestrzeni lat przybierają nieco inną, odpowiadającą współczesnym wyzwaniom, formę. Na ich zmianę wpływają m.in. procesy społeczno-gospodarcze. Mówiąc o polskim systemie wartości, nie można nie wspomnieć o wpływie: transformacji ustrojowej z 1989 roku, wzorców zachodnich i kultury masowej, które nadają kierunek przeobrażeniom w dziedzinie norm i wartości. Na przykładzie rodziny widać wyraźne ścieranie się liberalizacyjnej tendencji na wzór Zachodu oraz konserwatywnej, która jest ściśle powiązana z religią. Popularny niegdyś stereotyp o wyraźnej roli kobiety i mężczyzny w rodzinie dzisiaj stopniowo ulega przeobrażeniu.

Jeszcze do niedawna rodzina wiejska znacznie różniła się od miejskiej. Postrzegano ją jako trwalszą, tradycyjną, o bardziej zażyłych relacjach (Zajdel 2011). Dzisiaj wpływ ujednoczenia środowiska wiejskiego w ramach procesów urbanizacji oraz globalizacji sprawił, że różnice nie są tak znaczące (Zajdel 2011). Natomiast wieś nadal zachowała pewną odrębność społeczną, ekonomiczną i kulturową, która może przyczynić się do innego postrzegania wartości rodzinnych.

W mniejszych grupach społecznych istnieje wzmożona kontrola społeczna, która bezpośrednio wpływa na wartości, normy i postawy ludzi. Same wartości jednostek są niejako produktami nieformalnej kurateli sprawowanej przez środowisko. Tego typu kontrola w grupie skłania jednostkę do zachowań korzystnych dla ogółu, wobec czego kapitał społeczny jest rozwijany i kumulowany. Wspólnie uznawane postawy, normy, wartości, wzory zachowań wywierają zewnętrzny nacisk na każdego z członków grupy społecznej (Guzy-Steinke 2009). Kontrola opinii społecznej w mniejszych miejscowościach jest silniejsza, a funkcje rodziny – o wiele bardziej rozległe. Rodzina w tym środowisku pełni w szerszym zakresie rolę opiekuńczo-wychowawczą. Bazuje na otoczeniu silnych grup sąsiedzko-krewniaczych. Jest natomiast mniej otwarta na zawiązywanie szerszych powiązań spoza najbliższego kręgu. Rodzina miejska, przede wszystkim przez powszechną anonimowość, uwolniła się od otoczenia sąsiedzkiego i tkwi głównie w szerszych relacjach sformalizowanych lub koleżeńsko-towarzyskich (Turowski 1972).

W miastach liczne relacje z innymi są fragmentaryczne, powierzchowne, traktowane raczej instrumentalnie w kontekście osiągania celów. Wyróżnia się trzy cechy charakterystyczne dla miasta: liczba ludności, gęstość zaludnienia i zróżnicowanie mieszkańców. W miastach w bliskim sąsiedztwie mieszka dużo ludzi, lecz większość nie zna się osobiście. Wobec tego bywa, że kontakty z innymi mają często charakter sformalizowany. „Dokonujący się w miastach rozpad »zintegrowanego społeczeństwa« wywołuje m.in. wprowadzenie rutynowego porządku, kontrolowanego za pomocą bezosobowo zdefiniowanych reguł zachowania” (Giddens 1998: 110).

W świetle powyższej teorii interesującym zagadnieniem wydaje się to, czy na wyznawane wartości i normy społeczne oddziałuje miejsce zamieszkania. Celem artykułu jest ustalenie, czy wielkość miejscowości zamieszkania ma w przypadku Polaków wpływ na deklaracje odnoszące się do wyróżnionych w European Value Study/World Value Survey 2017–2021 wartości związanych z rodziną (EVS 2017a).

2. Metodologia badania

W artykule wykorzystano wtórną analizę danych statystycznych (szerzej: Makowska, Boguszewski 2013). Przeanalizowano najnowszą falę badań European Value Study/World Value Survey z lat 2017–2021. EVS to międzynarodowe badanie porównawcze dostarczające danych na temat podstawowych wartości człowieka. Porusza tematykę przekonań, idei, postaw oraz opinii mieszkańców Europy w odniesieniu do życia, rodziny, pracy, religii, polityki oraz społeczeństwa. Badanie jest prowadzone od 1981 r. i dotychczas realizowano je 5 razy. W najnowszej fali badań udział wzięły 34 kraje ($N = 127\,605$), w tym Polska ($N = 1\,352^1$). W Polsce badanie było realizowane w 2017 i 2018 r. (Codebook 2020) – dotychczasowe analizy zostały opisane w książce *Społeczeństwo na zakręcie. Zmiany postaw i wartości Polaków w latach 1990–2018* (Marody i in. 2019).

W badaniu EVS 2017 po raz pierwszy, obok badania twarzą w twarz, umożliwiono zbieranie danych przy pomocy mixed mode. Przeprowadzanie wywiadu z udziałem ankietera było główną metodą zbierania danych, a dodatkową formę, w postaci samodzielnego wypełniania kwestionariusza, zastosowano w sześciu państwach: Szwajcarii, Islandii, Holandii, Niemczech, Finlandii oraz Danii. W Polsce ankieterzy zbierali dane przy pomocy komputera, stosując metodę CAPI (EVS 2017b). Próba badawcza miała charakter losowy, przy czym uznano, że efektywna jej liczebność w państwie wynosi 1 200 respondentów dla populacji powyżej 2 milionów oraz 1000 respondentów dla populacji poniżej 2 milionów (EVS 2017c). Badano osoby powyżej 18. roku życia mieszkające w prywatnych gospodarstwach domowych, niezależnie od ich narodowości i języka (Codebook 2020).

¹ Uwaga: w obliczeniach posłużono się zmienną (entry = 616), ta zmienna dawała wyniki 1 352 Polaków.

W celu analizy przedstawionej w artykule posłużono się ogólnie dostępną bazą danych ZA7505: Joint EVS/WVS 2017–2021 Dataset, rozpoczynając działania od pobrania pliku w formacie sav (EVS 2017a). Następnie, przy pomocy programu PS IMAGO ver.6, została przeprowadzona analiza statystyczna uwzględniająca jedynie część zmiennych. Skupiono się wyłącznie na odpowiedziach Polaków. Zmienną, która posłużyła do utworzenia wszystkich prezentowanych w tym artykule tabel krzyżowych, była ta dotycząca wielkości miejsca zamieszkania, w którym prowadzono badanie. Została ona skrzyżowana ze wszystkimi zmiennymi odnoszącymi się do wartości rodzinnych wyróżnionych w katalogu analiz online (ZA7505: Joint EVS/WVS 2017–2021 Dataset) pod hasłem Family (tj. posiadanie dzieci jako obowiązek wobec społeczeństwa, długotrwała opieka dorosłych dzieci nad rodzicami, rodzicielstwo par homoseksualnych, bycie powodem do dumy dla rodziców jako życiowy cel, zaufanie do rodziny oraz tezy mówiące, że: mężczyźni są lepszymi przywódcami politycznymi niż kobiety; wyższe wykształcenie jest ważniejsze dla chłopca niż dla dziewczynki; dzieci cierpią, gdy matka pracuje; mężczyźni lepiej zarządzają biznesem niż kobiety). Do każdej tabeli krzyżowej została policzona statystyka χ^2 .

3. Rezultaty

Zdania Polaków odnośnie do tego, że posiadanie dzieci jest obowiązkiem wobec społeczeństwa, są podzielone. Prawie połowa (46%) zgadza się z tym stwierdzeniem, jednak duża część (40,9%) jest temu przeciwna. Mniej więcej co siódma osoba (13,1%) wskazała odpowiedź „trudno powiedzieć”. Zależność między wielkością miejscowości a stosunkiem do powyższego stwierdzenia jest istotna statystycznie ($p < 0,001$). Wraz ze spadkiem wielkości miejscowości rośnie liczba odpowiedzi zgadzających się z tym stwierdzeniem, czyli uznających posiadanie dzieci za obowiązek wobec społeczeństwa (Tabela 1.).

Prawie trzy czwarte Polaków (74,7%) uważa, że obowiązkiem dorosłych dzieci jest długotrwałe opiekowanie się rodzicami. Więcej niż co ósmy badany (13,1%) jest przeciwny tej tezie, a co ósmy (12,2%) nie ma zdania na ten temat. Zmienna niezależna, jaką jest „wielkość miejscowości”, istotnie różnicuje zdania w temacie opieki dzieci nad chorymi rodzicami ($p < 0,01$). Wśród osób, które w największym odsetku (79,9%) zgadzają się w kwestii takiego obowiązku dzieci, są mieszkańcy wsi i najmniejszych miejscowości do 5 000 mieszkańców. Przeciwnego zdania są jedynie nieliczni z nich (9,2%). Najmniejszy procent osób (65,4%), które opowiadają się za obowiązkiem opieki dorosłych dzieci nad rodzicami, stanowią mieszkańcy większych miast do 500 000 mieszkańców. Wśród nich jest również najwyższy odsetek osób (19,9%), które są przeciwnie takiemu działaniu (Tabela 1.).

Tabela 1. Wielkość miejsca zamieszkania a stwierdzenia dotyczące rodzicielstwa

Wielkość miejscowości (liczba mieszkańców)	Zgadzam się		Trudno powiedzieć		Nie zgadzam się		Suma	Chi ²	df	p
Posiadanie dzieci jest obowiązkiem wobec społeczeństwa										
Poniżej 5 000	56,9% (261)	12,0% (55)	31,2% (143)	100% (459)	22,502	8	100% (1314)	45,780	8	p < 0,001
5 000–20 000	45,4% (74)	13,5% (22)	41,1% (67)	100% (163)						
20 000–100 000	41,3% (136)	15,8% (52)	42,9% (141)	100% (329)						
100 000–500 000	39,5% (75)	10,0% (19)	50,5% (96)	100% (190)						
Powyżej 500 000	33,5% (58)	13,9% (24)	52,6% (91)	100% (173)						
Ogółem	46,0% (604)	13,1% (172)	40,9% (538)	100% (1314)						
Dorosłe dzieci mają obowiązek zapewnienia rodzicom długotrwałej opieki										
Poniżej 5 000	79,9% (373)	10,0% (51)	9,2% (43)	100% (467)	34,653	8	100% (1322)	34,653	8	p < 0,001
5 000–20 000	76,7% (125)	9,2% (15)	14,1% (23)	100% (163)						
20 000–100 000	75,1% (247)	12,2% (40)	12,8% (42)	100% (329)						
100 000–500 000	65,4% (125)	14,7% (28)	19,9% (38)	100% (191)						
Powyżej 500 000	68,6% (118)	15,7% (27)	15,7% (27)	100% (172)						
Ogółem	74,7% (988)	12,2% (161)	13,1% (173)	100% (1322)						
Pary homoseksualne są równie dobrymi rodzicami jak inne pary										
Poniżej 5 000	8,3% (34)	16,3% (67)	75,4% (310)	100% (411)	34,653	8	100% (1158)	34,653	8	p < 0,001
5 000–20 000	12,9% (18)	12,2% (17)	74,8% (104)	100% (139)						
20 000–100 000	19,4% (57)	18,4% (54)	62,2% (183)	100% (294)						
100 000–500 000	15,8% (27)	25,7% (44)	58,5% (100)	100% (171)						
Powyżej 500 000	16,8% (24)	19,6% (28)	63,6% (91)	100% (143)						
Ogółem	13,8% (160)	18,1% (210)	68,0% (788)	100% (1158)						

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych European Value Study/World Value Survey 2017–2021. Oryginalnie zmienne były w pięciostopniowej skali Likerta (EVS 2017d).

Kolejne ze stwierdzeń dotyczyło oceny tego, czy pary homoseksualne są w takim samym stopniu dobrymi rodzicami jak pary heteroseksualne. Znaczna część Polaków (68%) nie zgadza się z tym stwierdzeniem. Przeciwnego zdania jest około co siódmy respondent (13,8%). Co ciekawe, prawie co piąty (18,2%) nie ma zdania na ten temat. Zmienna „wielkość miejscowości” istotnie różnicuje opinie na temat wychowywania dzieci przez pary homoseksualne ($p < 0,001$). Ponad trzy czwarte Polaków (75,4%) z najmniejszych miejscowości – poniżej 5 000 mieszkańców – nie zgadza się co do tego, że pary homoseksualne są tak samo dobrymi rodzicami jak inne pary. Tego samego zdania i w podobnej liczbie osób (74,8%) są także mieszkańcy miejscowości do 20 000 mieszkańców. W większych miastach – powyżej 20 000 mieszkańców – odsetek osób przeciwnych jest nieco mniejszy, ale nadal utrzymuje się na poziomie około 60% (Tabela 1.).

Prawie 8 na 10 Polaków (79,6%) zgadza się ze stwierdzeniem, że jednym z ich głównych celów życiowych jest sprawienie, żeby rodzice byli dumni. Odmiennego zdania jest co piąta osoba (20,4%). Wielkość miejscowości istotnie różnicuje poglądy w tej sprawie ($p < 0,001$). Wraz ze wzrostem wielkości miejscowości rośnie odsetek osób, które nie zgadzają się z tezą, że jednym z ważniejszych celów życiowych jest duma rodziców. W najmniejszych miejscowościach sądzi tak co szósta osoba (16%), a w największych – co trzecia (32,7%). Na wsiach oraz w najmniejszych miastach procent osób popierających tę tezę jest najwyższy (84%), a w największych miastach – najniższy (67,3%) (Tabela 2.).

Tabela 2. Wielkość miejscowości a przyniesienie dumy rodzicom

Wielkość miejscowości (liczba mieszkańców)	Jednym z głównych celów w moim życiu jest, żeby moi rodzice byli ze mnie dumni		Suma
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	
Poniżej 5 000	84,0% (358)	16,0% (68)	100% (426)
5 000–20 000	81,6% (129)	18,4% (29)	100% (158)
20 000–100 000	81,4% (241)	18,6% (55)	100% (296)
100 000–500 000	75,3% (134)	24,7% (44)	100% (178)
Powyżej 500 000	67,3% (109)	32,7% (53)	100% (162)
Ogółem	79,6% (971)	20,4% (249)	100% (1220)

PL: N = 1220, test Pearsona, $\text{Chi}^2 = 23,345$, $\text{df} = 4$, ($p < 0,001$).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych European Value Study/World Value Survey 2017–2021. Oryginalnie zmienne były w czterostopniowej skali Likerta (EVS 2017d).

W kwestii zaufania Polacy mają dość jednoznaczne zdanie. Prawie wszyscy (97,8%) deklarują, że ufają swej rodzinie. Jedynie nieliczni (2,2%) twierdzą, że jest inaczej. Wielkość miejscowości nie różnicuje stopnia zaufania do rodziny. Zależność ta nie jest istotna statystycznie ($p = \text{ni.}$). Najwięcej zaufania wobec rodziny mają osoby żyjące w: dużych miastach liczących do 500 000 mieszkańców

(98,5%), najmniejszych miejscowościach (98,3%) oraz w małych miastach do 20 000 mieszkańców (98,2%). Najmniejsze zaufanie do rodziny mają osoby ze średnich miast do 100 000 mieszkańców (96,8%) (Tabela 3.).

Tabela 3. Wielkość miejscowości a zaufanie do rodziny

Wielkość miejscowości (liczba mieszkańców)	Czy ufa Pan/i/ swojej rodzinie?				Suma
	Zdecydowanie ufam	Raczej ufam	Raczej nie ufam	Zdecydowanie nie ufam	
Poniżej 5 000	65,3% (311)	33,0% (157)	1,5% (7)	0,2% (1)	100% (476)
5 000–20 000	64,0% (105)	34,1% (56)	1,8% (3)	0,0% (0)	100% (164)
20 000–100 000	65,5% (222)	31,3% (106)	2,9% (10)	0,3% (1)	100% (339)
100 000–500 000	67,4% (130)	31,1% (60)	1,0% (2)	0,5% (1)	100% (193)
Powyżej 500 000	69,1% (121)	28,6% (50)	1,7% (3)	0,6% (1)	100% (175)
Ogółem	66,0% (889)	31,8% (429)	1,9% (25)	0,3% (4)	100% (1347)

PL: N = 1347, test Pearsona, $\chi^2 = 6,238$, $df = 12$, $p = ni.$

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych European Value Study/World Value Survey 2017–2021.

Z tezą głoszącą, że mężczyźni są lepszymi przywódcami politycznymi niż kobiety, zgadza się 3 na 10 respondentów (29%), a odmiennego zdania jest około 7 na 10 (71%). Zależność między wielkością miejscowości a nadawaniem znaczenia płci w sprawowaniu funkcji lidera politycznego nie jest istotna statystycznie ($p = ni.$). Najwięcej zwolenników powyższej tezy jest wśród mieszkańców średniej wielkości miast, czyli takich, które liczą od 20 000 do 100 000 mieszkańców. Twierdzi tak prawie jedna trzecia respondentów z tego typu miejscowości (32,9%). Natomiast mieszkańców największych miast zgadzających się z tym twierdzeniem jest ponad jedna czwarta (26,7%) (Tabela 4.).

Polacy nie zgadzają się z tym, że wyższe wykształcenie jest ważniejsze dla chłopca niż dziewczynki. Tego zdania jest znaczna większość respondentów (90,2%). Wielkość miejsca zamieszkania nie różnicuje opinii na ten temat ($p = ni.$), choć największy sprzeciw wykazują mieszkańcy największych miast (93,6%). Najwięcej respondentów uważających, że wyższe wykształcenie jest istotniejsze dla chłopców niż dziewczynek, jest wśród mieszkańców średniej wielkości miejscowości, czyli do 100 000 mieszkańców (12%) (Tabela 4.).

Polaków dzieli niemal na pół zdanie na temat opinii, że dziecko cierpi, gdy jego matka pracuje. Nieco większa część (51,6%) zgadza się z tym twierdzeniem, zaś nieco mniejsza (48,4%) jest mu przeciwna. Wielkość miejsca zamieszkania respondentów istotnie różnicuje podejście do pracujących matek ($p < 0,001$). Wraz ze wzrostem wielkości miejscowości maleje przeświadczenie o tym, że dzieci cierpią, gdy matka pracuje. Największymi przeciwnikami pracy kobiet

posiadających dzieci są mieszkańcy małych miejscowości (59,2%). Mieszkańcy największych miast zgadzający się z tym stwierdzeniem stanowią 41,2% (Tabela 4.).

Prawie cztery piąte Polaków (78,8%) uważa, że nieprawdą jest, że mężczyźni zarządzają biznesem lepiej niż kobiety. Tezę tę jako prawdziwą uznaje około jedna piąta (21,2%). Zależność między wielkością miejscowości a powyższym stwierdzeniem jest istotna statystycznie ($p < 0,05$). Największy sprzeciw wyrażają mieszkańcy większych miast do 500 000 mieszkańców (84,9%), a najmniejszy – mieszkańcy średnich miejscowości od 20 000 do 100 000 (73,8%) (Tabela 4.).

Tabela 4. Wielkość miejscowości a stwierdzenia dotyczące ról płciowych

Wielkość miejscowości (liczba mieszkańców)	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Suma	Chi ²	df	p
1	2	3	4	5	6	7
Mężczyźni są lepszymi przywódcami politycznymi niż kobiety				3,798	4	ni.
Poniżej 5 000	27,2% (115)	72,8% (308)	100% (423)			
5 000–20 000	30,8% (48)	69,2% (108)	100% (156)			
20 000–100 000	32,9% (101)	67,1% (206)	100% (307)			
100 000–500 000	27,5% (49)	72,5% (129)	100% (178)			
Powyżej 500 000	26,7% (44)	73,3% (121)	100% (165)			
Ogółem	29,0% (357)	71,0% (872)	100% (1229)			
Wyższe wykształcenie jest ważniejsze dla chłopca niż dziewczynki				4,082	4	ni.
Poniżej 5 000	9,5% (44)	90,5% (421)	100% (465)			
5 000–20 000	9,9% (16)	90,1% (145)	100% (161)			
20 000–100 000	12,0% (39)	88,0% (285)	100% (324)			
100 000–500 000	9,9% (19)	90,1% (172)	100% (191)			
Powyżej 500 000	6,4% (11)	93,6% (160)	100% (171)			
Ogółem	9,8% (129)	90,2% (1183)	100% (1312)			
Gdy matka pracuje, dzieci na tym cierpią				30,327	4	p < 0,001
Poniżej 5 000	59,2% (279)	40,8% (192)	100% (471)			
5 000–20 000	58,9% (96)	41,1% (67)	100% (163)			
20 000–100 000	47,2% (154)	52,8% (172)	100% (326)			
100 000–500 000	42,4% (78)	57,6% (106)	100% (184)			
Powyżej 500 000	41,2% (68)	58,8% (97)	100% (165)			
Ogółem	51,6% (675)	48,4% (634)	100% (1309)			

1	2	3	4	5	6	7
Mężczyźni zarządzają biznesem lepiej niż kobiety				9,853	4	p < 0,05
Poniżej 5 000	19,4% (83)	80,6% (344)	100% (427)			
5 000 – 20 000	20,9% (33)	79,1% (125)	100% (158)			
20 000 – 100 000	26,2% (82)	73,8% (231)	100% (313)			
100 000 – 500 000	15,1% (27)	84,9% (152)	100% (179)			
Powyżej 500 000	23,1% (37)	76,9% (123)	100% (160)			
Ogółem	21,2% (262)	78,8% (975)	100% (1237)			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych European Value Study/World Value Survey 2017–2021. Oryginalnie zmienne były w czterostopniowej skali Likerta (EVS 2017d).

4. Dyskusja

Wykazane powyżej postawy Polaków wobec różnych aspektów wartości i norm rodzinnych mogą mieć swoje odzwierciedlenie w politycznych oraz kulturowych uwarunkowaniach. Od 2003 r. wśród Polaków przeważają poglądy prawicowe (związane z tradycyjnymi poglądami rodzinnymi) nad lewicowymi (Janowska 2017). Punktem zwrotnym okazały się lata 2001–2005. Wtedy to nastąpił spadek poparcia dla lewicy o 21 p.p. (z 34% na 13%). W 2015 r. sondaże wskazywały na to, że centrowe poglądy deklaruje 45% Polaków, prawicowe – 45%, a za lewicą opowiada się 11% (Szelewa, Polakowski 2017). Co ciekawe, poglądy polskiej młodzieży są inne i wskazują większe poparcie dla lewicy. Choć w 2015 r. padła rekordowa wartość identyfikacji poglądów prawicowych wśród młodych Polaków, to pięć lat później rekord ten przypadł już lewicy (Scovil 2021).

Wśród mieszkańców wsi obserwuje się, w porównaniu z mieszkańcami miast, nieco mniejszy odsetek osób o poglądach lewicowych niż prawicowych (Cybulska 2014), co tłumaczyć może różnice między deklarowanymi poglądami odnośnie do wartości rodzinnych w mniejszych i większych miejscowościach. Tendencja ta jest zauważalna również wśród polskiej młodzieży, w przypadku której najwyższy odsetek autoidentyfikacji poglądów lewicowych obserwuje się w największych miastach, a najmniejszy na wsi (Scovil 2021).

W badaniach na temat wyznawanych wartości przeprowadzonych wśród polskiej młodzieży można zauważyć pewne tendencje zależne od miejsca zamieszkania. Ankietowani mieszkający na wsi za najbardziej cenione wartości uznali kolejno rodzinę, inteligencję oraz mądrość. Mieszkańcy małych miast wybrali rodzinę, szczęście i miłość, a średnich – rodzinę, miłość i mądrość. Młode osoby zamieszkujące duże miasta jako pierwszą wskazali miłość, następnie wykształcenie oraz rodzinę (Dubis 2014).

Na kulturowe uwarunkowania wyznawanych wartości rodzinnych ma również wpływ religia. Wiara istotnie kształtuje poglądy mieszkańców Polski. Niezmiennie od lat 90. odsetek osób identyfikujących się jako wierzące przekracza 90%. W 2020 r. wynosił on dokładnie 91% (Bożewicz 2020). Z religią związane jest szczególne wartościowanie życia rodzinnego, które charakteryzuje się bardziej tradycyjnym podejściem (Świątkiewicz 2016). Mieszkańcy wsi częściej niż osoby mieszkające w miastach wyznają bez wątpliwości wiarę w Boga (70% wobec 55%), częściej deklarują codzienne praktyki modlitwy (47% wobec 38%), częściej też podtrzymują tradycje bożonarodzeniowe o charakterze religijnym, szczególnie zwyczaj udziału w pasterce (84% wobec 61%) (Boguszewski 2014).

Badania międzynarodowe pokazują, że osoby religijne mają więcej dzieci niż osoby niebiorące udziału w praktykach religijnych (Adsera 2006). W tym kontekście należy zatem interpretować fakt, że ze stwierdzeniem „posiadanie dzieci jest obowiązkiem wobec społeczeństwa” zgadzało się najwięcej osób z najmniejszych miejscowości.

Polacy w większości nie zgadzają się z tym, że pary homoseksualne są równie dobrymi rodzicami jak inne pary. W sondażach dotyczących ogólnego postrzegania homoseksualizmu w naszym kraju ponad połowa Polaków uważa, że homoseksualizm należy tolerować, choć jest on odstępstwem od normy, a prawie jedna czwarta, że nie jest rzeczą normalną i nie należy go tolerować (Bożewicz 2019). Problematyka homoseksualizmu w Polsce stosunkowo od niedawna stała się tematem publicznych dyskusji oraz badań naukowych. To zjawisko społeczne zaczęło być analizowane w kontekście debaty publicznej dopiero wraz z końcem lat 80. (Ukleja 2014).

Polacy w sposób niemal jednoznaczny uznali, że obowiązkiem dorosłych dzieci jest zapewnienie długotrwałej opieki nad rodzicami. Dla każdej jednostki rodzina stanowi główny układ odniesienia. Dziecko przychodząc na świat w rodzinie, jest do niej przynależne i zajmuje określone miejsce w strukturze. Siła więzi powstałej między dziećmi a rodzicami jest ogromna (Błasiak 2010), fakt ten potwierdzają wyniki badań (Hipsz 2013). Polacy wyraźnie wskazują, że rodziców należy zawsze szanować bez względu na ich wady i zalety. Tym, co również może obrazować zażyłe relacje dzieci-rodzice, jest stosunek do oddania któregoś z opiekunów do domu spokojnej starości, który potępia połowa Polaków, a jedynie co dziesiąty respondent usprawiedliwia takie zachowanie (Boguszewski 2008).

Szczęście rodzinne stanowi najczęściej wskazywaną wartość w odniesieniu do życia codziennego. Zdecydowana większość Polaków (87%) sądzi, że człowiekowi potrzebna jest rodzina, żeby osiągnąć rzeczywiste szczęście (Boguszewski 2019). Nic więc dziwnego, że badani tak licznie wskazali jako życiowy cel sprawianie, żeby rodzice byli z nich dumni. Potwierdzenie tego, że najliczniejszą grupą, która tak sądzi, są mieszkańcy mniejszych miejscowości, znaleźć można w spostrzeżeniu, że istotnie częściej niż mieszkańcy największych miast akcentują oni znaczenie szczęścia rodzinnego (Boguszewski 2019).

Polacy od lat w zdecydowanej większości (ponad 90%) – pomimo dosyć ograniczonego zaufania do nieznanym – wykazują je wobec swej rodziny. Niemal każdy Polak ufa swojej najbliższej rodzinie – rodzicom, partnerom, dzieciom (98%) (Omyła-Rudzka 2020). W tym miejscu warto nadmienić, że zaufanie do rodziny jest najczęściej wyrażane w sposób bezwarunkowy (najczęściej deklarowana odpowiedź brzmi „zdecydowanie mam zaufanie”). Wyniki prezentowanego w tym artykule badania nie odbiegają od innych realizowanych chociażby przez CBOS (Omyła-Rudzka 2020) czy GUS (GUS 2018).

Respondenci zapytani o ustosunkowanie się do stwierdzeń dotyczących ról płciowych w większości nie zgodzili się z tezą, że mężczyźni są lepszymi przywódcami politycznymi, lepiej zarządzają biznesem czy bardziej niż kobiety cenią wyższe wykształcenie. Od lat państwa europejskie dążą do promowania zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym. W każdym parlamencie krajowym państw członkowskich Unii Europejskiej jest więcej mężczyzn niż kobiet. W przypadku członków rządów krajowych jedynie w Hiszpanii oraz Szwecji udział kobiet wynosi powyżej połowy. W Polsce jest to 17%. Natomiast w parlamencie od 1995 r. można zaobserwować tendencję wzrostową, która sprawiła, że wynik od tego czasu wzrósł z około 11% do 24%. Polska plasuje się na 54. miejscu z nieco ponad 29% kobiet w Sejmie. Odsetek kobiet na stanowiskach ministerialnych wynosi 27%. Choć Polska nie znajduje się na szczytowych miejscach, jeśli chodzi o udział kobiet w polityce, zauważyć można istotny postęp w tej dziedzinie (Skwarek 2019). Mogło to przełożyć się na tak duży sprzeciw Polaków wobec tezy, że mężczyźni są lepszymi liderami politycznymi.

Polacy w przeważającej większości nie zgadzali się z tezą, iż wyższe wykształcenie jest ważniejsze dla chłopca niż dla dziewczynki. Ma to swoje potwierdzenie w innych badaniach na temat ogólnego poziomu wykształcenia społeczeństwa polskiego. W latach 2014–2018 odnotowano systematyczny wzrost udziału osób z wykształceniem wyższym. Analiza struktury wykształcenia według płci wskazała, że w 2018 r. dyplom uczelni wyższej posiadało 32,6% kobiet wobec 21,9% mężczyzn (GUS 2019).

Spółeczeństwo polskie ma dość podzielone zdanie odnośnie do tego, czy podjęcie pracy przez matkę wpływa negatywnie na dzieci. Z badań nad obowiązkami domowymi kobiet i mężczyzn wynika, że to właśnie kobiety najczęściej pełnią rolę opiekuncho-wychowawczą. Obowiązek opieki nad dziećmi spoczywa na 16% kobiet wobec zaledwie 2% mężczyzn (32% różnie lub wspólnie, 50% nie dotyczy). Warto jednak podkreślić, że na przestrzeni lat zmniejsza się odsetek kobiet mających w obowiązkach zajmowanie się dziećmi (Bożewicz 2018). W badaniach *Między domem a pracą* przyglądano się podziałowi pracy zawodowej oraz życiu rodzinnemu. Respondenci wykazywali wysokie poparcie dla modelu partnerskiego oraz tradycyjnego. Wśród mieszkańców największych miast bardziej zauważalna była niechęć do modelu

tradycyjnego na rzecz akceptacji wariantu partnerskiego. Wyniki pokazały, że wraz z wiekiem dziecka rośnie akceptacja pracy zawodowej matki. Prawie jedna trzecia badanych opowiada się za niepełnym etatem dla matki dziecka w wieku przed-szkolnym. Natomiast jedna czwarta uważa, że w tym okresie najlepszym rozwiązaniem jest rezygnacja z pracy (Rękas 2013).

Według badań „Women in Business 2020” Polska znajduje się w światowej czołówce, jeśli chodzi o zajmowanie wysokich stanowisk w firmach przez kobiety (pozycje: prezes, zarząd, szef pionów). Wynik ten wynosi 38%, co daje trzecie miejsce w rankingu za Filipinami i RPA. W porównaniu z poprzednią edycją badania sytuacja ta się poprawia i odsetek kobiet na szczycie firmowej hierarchii w Polsce wynosi 19% (pozycje: prezes zarządu lub dyrektor zarządzający). Odsetek firm bez żadnej kobiety w wyższej kadrze kierowniczej wynosi w Polsce 9%. Obserwuje się trend, w którym kobiety coraz częściej osiągają najwyższe stanowiska w firmie (Grant Thornton 2020). Właśnie z tym zjawiskiem można łączyć tak powszechną dezaprobatę wobec tezy, że mężczyźni zarządzają biznesem lepiej niż kobiety.

Ciekawa definicja kobiet zamieszkujących wieś mówi o tym, że są one „rolnikami i robotnikami rolnymi, ogrodnikami i sprzedawcami, kobietami biznesu i liderami społeczności, a także stanowią kręgosłup trwałych źródeł utrzymania i zapewniają bezpieczeństwo żywnościowe rodzinom i społecznościom” (Drzazga 2019). Kobiety na wsi stanowią heterogeniczną kategorię pod względem społecznym i zawodowym. Często identyfikują się z życiem na wsi, ale łączą tradycję z nowoczesnością (Drzazga 2019). Mieszkanki wsi wykazują różne aktywności, nie tylko te odnoszące się do modeli tradycyjnych. Podejmują działalność zawodową, kształcą się, spełniają się jako przedsiębiorczynie (Michalska 2013). Odpowiednikami kobiet-przedsiębiorczyń, mieszkających głównie na wsi, są właścicielki firm, które mieszkają w miastach. Ponad 21% kobiet prowadzących własną działalność gospodarczą posiada wyższe wykształcenie wobec prawie 18,9% mężczyzn, co wskazuje na możliwie porównywalne kompetencje w sferze biznesu. Badani wskazują na istotność kontaktów biznesowych (kapitału społecznego) oraz wiedzy, a niekoniecznie miejsca zamieszkania (PARP 2011).

Na zakończenie warto podnieść kwestię, iż istotnym ograniczeniem badania było zastosowanie w bazie European Value Study/World Value Survey 2017–2021 innego niż w Polsce kryterium podziału wielkości miejscowości. Różnica polega przede wszystkim na wyróżnianiu wsi w polskiej systematyce (zob. komunikaty CBOS, np. Boguszewski 2019). To nieco ograniczyło możliwości wyciągnięcia wniosków, ponieważ do kategorii najmniejszych miejscowości, tj. poniżej 5 000 mieszkańców, mogły należeć zarówno wsie, jak i małe miasta.

5. Podsumowanie

Celem artykułu było ustalenie, czy wielkość miejscowości zamieszkania różnicuje w Polsce deklaracje odnoszące się do wyróżnionych w European Value Study/World Value Survey 2017–2021 wartości związanych z rodziną. Analiza potwierdziła istnienie tego zróżnicowania w niektórych, choć nie wszystkich, obszarach. Mieszkańcy mniejszych miejscowości reprezentowali nieco bardziej tradycyjne poglądy niż mieszkańcy większych miast w odniesieniu do twierdzeń, iż: obowiązkiem wobec społeczeństwa jest posiadanie dzieci; dorosłe dzieci mają obowiązek zapewnienia rodzicom długotrwałej opieki; jednym z ważniejszych celów życiowych jest sprawienie, by rodzice byli dumni; pary homoseksualne są równie dobrymi rodzicami jak inne; dzieci cierpią, gdy matka pracuje. Wielkość miejsca zamieszkania nie różnicowała poglądów dotyczących zaufania do rodziny ani niektórych twierdzeń dotyczących różnic między płciami, tj. też mówiących, że mężczyźni są lepszymi przywódcami politycznymi niż kobiety oraz że wyższe wykształcenie jest ważniejsze dla chłopca niż dla dziewczynki.

Różnice w postrzeganiu wartości rodzinnych przez mieszkańców mniejszych i większych miejscowości mogą wynikać z kilku czynników. Mieszkańcy wsi są poddani większej kontroli społecznej, częściej wyznają bardziej tradycyjne, prawnicowe poglądy oraz przywiązują większą wagę do praktyk religijnych niż osoby zamieszkujące miasta. Warto nadmienić, że na przestrzeni lat różnica między podejściami do wartości i norm mieszkańców mniejszych i większych miejscowości zaczyna się zacierać, co może mieć swoje uzasadnienie w procesach globalizacji, urbanizacji czy upowszechnianiu się kultury masowej.

W celu zgłębienia rozważań na temat wyznawanych wartości w odniesieniu do rodziny rekomendowane jest poszerzenie obszaru zainteresowań o inne kraje, co pozwoli poznać szerszy kontekst omawianych treści. Baza European Value Study/World Value Survey 2017–2021 daje takie możliwości.

Bibliografia

- Adsera A. (2006), *Religion and changes in family-size norms in developed countries*, „Review of Religious Research”, t. 47(3), s. 271–286.
- Błasiak A. (2010), *Rodzina środowiskiem opiekuńczo-wychowawczym*, [w:] A. Błasiak, E. Dybowska (red.), *Wybrane zagadnienia pedagogiki rodziny*, Wydawnictwo WAM, Kraków, s. 71–73.
- Boguszewski R. (red.) (2008), *Kontrowersje wokół różnych zjawisk dotyczących życia małżeńskiego i rodzinnego*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr BS/54/2008, Warszawa.
- Boguszewski R. (red.) (2014), *Religijność polskiej wsi*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr BS/3/2104, Warszawa.

- Boguszewski R. (red.) (2019), *Rodzina – jej znaczenie i rozumienie*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr 22/2019, Warszawa.
- Bożewicz M. (red.) (2018), *Kobiety i mężczyźni w domu*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr 127/2018, Warszawa.
- Bożewicz M. (red.) (2019), *Stosunek Polaków do związków homoseksualnych*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr 90/2019, Warszawa.
- Bożewicz M. (red.) (2020), *Religijność Polaków w ostatnich 20 latach*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr 63/2020, Warszawa.
- Codebook (2020), *Variable Report – Documentation. Joint EVS/WVS 2017–2021 Dataset*, <https://zacat.gesis.org/webview/index.jsp?object=http://zacat.gesis.org/obj/fCatalog/Catalog5> (dostęp: 13.06.2021).
- Cybulska A. (red.) (2014), *Postawy mieszkańców wsi wobec polityki*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr 30/2014, Warszawa.
- Drzazga A. (2019), *Aktywność i aspiracje kobiet wiejskich w Polsce*, [w:] A. Piotrowska (red.), *Trendy w zarządzaniu przedsiębiorstwem w ujęciu międzynarodowym*, Wydawnictwo SiZ, Łódź.
- Dubis M. (2014), *Wartości i style życia młodzieży*, „Jagiellońskie Studia Socjologiczne”, nr 1, s. 41–42.
- EVS (2017a), *ZA7505: Joint EVS/WVS 2017-2021 Dataset*, <https://zacat.gesis.org/webview/index.jsp?object=http://zacat.gesis.org/obj/fCatalog/Catalog5> (dostęp: 13.06.2021).
- EVS (2017b), *European Values Study 2017. Participating countries and territories – joint EVS/WVS*, <https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/survey-2017/joint-evs-wvs-2017-2021-dataset/participating-countries-and-territories-joint-evs-wvs/> (dostęp: 2.07.2021).
- EVS (2017c), *European Values Study 2017, Methodology EVS 2017*, <https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/survey-2017/methodology/> (dostęp: 13.06.2021).
- EVS (2017d), *Europejski sondaż wartości. Kwestionariusz 2017. Polska*, https://search.gesis.org/research_data/ZA7500 (dostęp: 2.07.2021).
- Florczykiewicz J. (2016), *Interpretacja wartości i norm społecznych przez młodzież – analiza porównawcza*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, t. XXXV(2), <https://doi.org/10.17951/lrp.2016.35.2.249>
- Giddens A. (1998), *Socjologia*, przeł. J. Gilewicz, Zys i S-ka, Poznań.
- Giddens A. (2006), *Socjologia*, przeł. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Grant Thornton (2020), *Women in Business*, <https://grantthornton.pl/wp-content/uploads/2020/03/Kobiety-w-biznesie-2020-RAPORT-Grant-Thornton-08-03-2020.pdf> (dostęp: 19.06.2021).
- GUS (2018), *Jakość życia i kapitał społeczny w Polsce. Zaufanie do ludzi w 2018*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- GUS (2019), *Kapitał ludzki w Polsce w latach 2014–2018*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa – Gdańsk.
- Guzy-Steinke H. (2009), *Kontrola społeczna w środowiskach lokalnych a budowanie kapitału społecznego*, [w:] K. Marzec-Holka, H. Guzy-Steinke, *Kapitał społeczny a nierówności: kumulacja i redystrybucja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- Hipsz N. (red.) (2013), *O mamie i tacie – kilka wspomnień z dzieciństwa*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr BS/69/2013, Warszawa.
- Janowska P. (red.) (2017), *Elektorat lewicy od roku 2005*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr 105/2017, Warszawa.
- Lubas K. (2017), *Normy społeczne jako niezbędny element życia każdego człowieka. Analiza problemu na przykładzie norm moralnych*, „Rynek – Społeczeństwo – Kultura”, nr 2(23), s. 47.
- Makowska M., Boguszewski R. (2013), *Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

- Marody M., Konieczna-Sałamatin J., Sawicka M., Mandes S., Kacprowicz G., Bulkowski K., Bartkowski J. (2019), *Spoleczeństwo na zakręcie. Zmiany postaw i wartości Polaków w latach 1990–2018*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Michalska S. (2013), *Tradycyjne i nowe role kobiet wiejskich*, „Wieś i Rolnictwo”, nr 2(159), s. 124–139.
- Omyła-Rudzka M. (red.) (2020), *Zaufanie społeczne*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr 43/2020, Warszawa.
- PARP (2011), *Przedsiębiorczość kobiet w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Rękas M. (2013), *Kobiety-matki i ich powrót na rynek pracy po urodzeniu dziecka w wynikach badań*, „Studia Ekonomiczne. Społeczno-ekonomiczne problemy rynku pracy”, nr 161, s. 122–131.
- Scovil J. (red.) (2021), *Poglądy polityczne młodych Polaków a pleć i miejsce zamieszkania*, Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej nr 28/2021, Warszawa.
- Skwarek T. (2019), *Kobiety w polityce. Statystyki międzynarodowe*, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, Warszawa.
- Szelewa D., Polakowski M. (2017), *Prawicowy zwrot w polityce*, Friedrich-Ebert-Stiftung (przedstawicielstwo w Polsce), Fundacja Międzynarodowe Centrum Badań i Analiz (ICRA), Warszawa.
- Świątkiewicz W. (2016), *Młodzież wobec małżeństwa i rodziny. Konteksty kulturowe i religijne*, „Zeszyty Naukowe KUL”, nr 4(236), s. 144–145.
- Turowski J. (1972), *Wyniki badań w zakresie socjologii wsi i miasta w powojennej Polsce*, „Roczniki Filozoficzne”, t. XX, z. 2, s. 87–148.
- Ukleja M. (2014), *Rodziny z wyboru. Homoseksualny związek jako współczesna alternatywa rodziny – analiza zjawiska*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica”, nr 51, s. 117–133.
- Zajdel K. (2011), *Społeczny wymiar funkcjonowania rodziny i kobiety w środowisku wiejskim*, „Wychowanie w Rodzinie”, nr 3(3), s. 135–150.

THE SIZE OF THE PLACE OF RESIDENCE IN LIGHT OF THE FAMILY RELATED VALUES FOR POLISH PEOPLE ACCORDING TO EUROPEAN VALUE STUDY 2017–2021

Abstract. The purpose of the article is to determine whether the size of the place of residence influences the declarations regarding the distinguished values related to the family. The text is based on analysis of secondary statistical data – the integrated European Value Study/World Value Survey 2017–2021. The results of the study indicate that statistically significant differences, in regards to the size of the place of residence, occurred to all variables regarding parenthood factor. Small towns inhabitants turned out to be more conservative. There was no statistically significant dependence in the context of the declaration of trust in the family. Not with all of them, but with some of the answers relating to the perception of gender roles, there were also statistically significant differences between the inhabitants of different sizes of towns. Values and norms are different depending on the culture in which we are brought up. Social control is stronger in smaller towns, as it is more difficult to remain anonymous there. The study confirmed that the size of the place of residence, in many cases, statistically significantly differentiates the values related to the polish family, and the inhabitants of smaller towns turned out to be more often committed to the more traditional, conservative values.

Keywords: family, values, village, city.